

УДК: 35.077.3:342.5+004.738.5

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.201.338-342>

Ларіонова К.А.

Український державний університет науки і технологій

Larionova Kateryna

Ukrainian State University of Science and Technologies

<https://orcid.org/0000-0002-2402-5945>

ІНДЕКС САБОТАЖУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ІНДИКАТОР ІНСТИТУЦІЙНОГО БЛОКУВАННЯ Е-УЧАСТІ

У статті запропоновано індекс саботажу електронної демократії (ІСеД) як аналітичний інструмент виявлення прихованого інституційного блокування цифрової участі на регіональному рівні. Авторка обґрунтовує доцільність переходу від дослідження поодиноких кейсів до системного моніторингу владного супротиву інноваціям цифрової участі. Індекс охоплює вісім взаємодоповнюючих індикаторів, що структуровані за трьома вимірами: реактивність, відкритість, інтерактивність. Кожен оцінюється за шкалою інтенсивності прояву та має ваговий коефіцієнт у загальній формулі. Особливу увагу приділено проблемі закритості логів API на українських е-платформах та відсутності незалежного їх аудиту. Розглянуто приклади відкритих систем логування (Decidim, LiquidFeedback, SKAN) та запропоновано механізми прозорої верифікації дій органів місцевого самоврядування. ІСеД подано як індикатор цифрової (не)добросовісності ОМС у сфері підтримки е-участі, який може бути інтегрований у стратегічний моніторинг реалізації Концепції розвитку електронної демократії.

Ключові слова: електронна демократія, електронна участь, регіональний рівень, інституційний саботаж е-демократії, індекс саботажу е-демократії

ELECTRONIC DEMOCRACY SABOTAGE INDEX AS AN INDICATOR OF INSTITUTIONAL OBSTRUCTION OF E-PARTICIPATION

This article addresses a key contradiction in the development of e-democracy in Ukraine: despite the formal institutionalization of digital participation tools, many local governments continue to demonstrate administrative inertia. This inertia often takes the form of hidden resistance, simulated feedback mechanisms, and systematic neglect of citizen requests. In response, the article proposes an analytical monitoring instrument – the Index of E-Democracy Sabotage (IEDS) – designed to identify zones of dysfunction and initiate evidence-based political interventions.

The core value of the IEDS lies in its ability to transform scattered user complaints and subjective impressions into a structured, measurable framework. The index combines both direct indicators of inactivity (e.g., lack of responses, delayed or absent feedback) and indirect signals, such as generic or overly formalized answers that undermine the spirit of meaningful participation. The IEDS uses a weighted scoring system across eight sabotage indicators, making it suitable for comparative analysis across municipalities.

The proposed index is not only an evaluative tool, but also a means of stimulating institutional change. Its use in annual independent audits of local digital integrity would enhance accountability and foster greater public trust in digital governance. Moreover, the IEDS could be integrated into transparency rankings, grant selection processes, and assessments of national e-democracy strategy implementation.

Technically, the validity of the IEDS depends on mandatory open access to platform activity logs via APIs, enabling external auditing. Without transparent log data, sabotage remains undetectable. Therefore, the article advocates for legal regulation mandating public access to interaction logs as a precondition for robust digital accountability.

Overall, IEDS holds substantial potential for enhancing e-democracy in Ukraine. It is not merely a tool of criticism but a feedback mechanism that reinforces civic trust and digital accountability, promoting a shift from formal e-democracy to real citizen influence in decision-making.

Keywords: electronic democracy, e-participation, regional level, institutional sabotage of e-democracy, e-democracy sabotage index

JEL classification: C43, D73, H83, O38

Постановка проблеми. Упродовж останнього десятиліття в Україні сформувалася розгалужена інфраструктура електронної демократії – від національних платформ до локальних сайтів участі. Проте наявність

технічних інструментів ще не гарантує ефекту від їх реального використання. У низці громад функціонування електронної участі зводиться до формальностей: платформи не оновлюються, консультації проводяться

суто для галочки, а регламенти участі порушуються без жодних наслідків.

Такий стан справ вказує на неформалізований, але системний саботаж е-демократичних інструментів з боку представників місцевого самоврядування. Саботаж може виявлятися як **пасивна опірність** (ігнорування, затягування), так і як активне блокування (приховування інформації, змова щодо уникнення участі). Попри це, в Україні досі відсутній інструмент, який дозволив би аналітично виявляти, оцінювати та публічно демонструвати рівень такого саботажу на основі відкритих даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ситуація з цифровою демократією в Україні здебільшого аналізується дослідниками крізь призму технічного розвитку – забезпечення платформ, наявність цифрових послуг, розвиток IT-інфраструктури ([1; 2]), що залишає позитивне враження про стан вітчизняної е-демократії на місцях. Водночас дослідження Київського міжнародного інституту соціології доводить, що регіональні органи публічної влади, незважаючи на формальні зобов'язання, часто саботують участь громадян у місцевій політиці, наприклад, зупиняючи роботу електронних інструментів «через загрозу хакерських атак» [3, с. 119].

За результатами опитування, проведеного Центром розвитку інновацій у 22 областях України, 32,2 % громадян відчують певні обмеження демократичних прав з боку місцевої влади (приміром, стосовно права брати участь у засіданнях місцевих рад, електронний доступ до яких відмінили 58,8 % опитаних ОМС) [4, с. 5]. Крім того, в деяких регіонах спостерігається тенденція до імітації демократичної електронної участі: рішення ухвалюються адміністративно, а онлайн-платформи використовуються постфактум – для «узаконення» прийнятих рішень.

При цьому в українському науковому полі бракує концептуалізації саботажу цифрової участі як системного управлінського явища, яке підриває довіру до е-демократії, а також інструментів вимірювання цього явища в динаміці.

Метою цієї статті є розробка індексу саботажу електронної демократії (ІСеД) як інструменту для вимірювання рівня прихованого адміністративного опору цифровій участі в громадах України. Стаття обґрунтовує методологію індексу, описує його структуру, джерела даних та способи впровадження в систему публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Важливість дигіталізації локальної демократії як чиннику розвитку регіонів сьогодні не викликає сумнівів. Її наслідки у вигляді створення нових ефективних каналів комунікації між владою та громадою, розширення партисипаторних можливостей громади завдяки електронним інструментам, підвищення прозорості та інклюзивності регіонального управління роблять інформаційно-комунікативні технології важливим фактором гуманізації системи публічного управління. Водночас самих ІКТ для оптимального демократичного розвитку регіонів явно недостатньо; усі трансформації

обов'язково мають відбуватися з акцентом на людину, її потребності у добробуті та благоустрої, соціальній злагоді та сталості.

Як наголошує Люк Купер, голова відділу досліджень війни в Україні Лондонської школи економіки, успішні моделі цифрової демократії базуються не лише на технічних рішеннях, а й на інституціях, які забезпечують стійке представництво громадських інтересів у політичних системах із домінуванням виконавчої влади [5, р. 40]. Така аналітична оптика дозволяє побачити ключове обмеження української цифрової трансформації – розрив між впровадженням інструментів і браком інституцій, здатних гарантувати їх демократичне наповнення.

На практиці український досвід демонструє тенденцію до цифровізації без демократизації. Так, у звітах CDTO Samprus системно представлено підготовку цифрових кадрів – фахівців з управління даними, кібербезпеки, державних IT-проектів, – але повністю відсутня тематика електронної демократії або участі громадян у прийнятті рішень [2]. У результаті CDTO переважно працюють як провайдери електронного управління, тоді як виміри е-демократії та е-участі залишаються маргіналізованими або формалізованими.

Попри розбудовану нормативну та технічну інфраструктуру, інструменти електронної участі на регіональному рівні нерідко втрачають свою функціональність через адміністративний спротив або пасивний формалізм. У багатьох громадах цей спротив набуває неочевидної, але системної форми: від формального ігнорування петицій до прихованого блокування цифрових консультацій чи імітації зворотного зв'язку.

З метою аналітичного виявлення таких деструктивних практик у межах агентського виміру запропоновано авторський евристичний інструмент – *індекс саботажу електронної демократії (ІСеД)*. Він дозволяє перейти від фіксації поодиноких кейсів до системного кількісного аналізу рівня інституційної опірності цифровій участі, що, у свою чергу, створює підґрунтя для стратегій реагування з боку держави, донорів та громадянського суспільства.

Перш ніж перейти до технічної формули індексу, варто окреслити головну перешкоду для валідного моніторингу – обмежений або повністю відсутній доступ до логів взаємодії користувачів із платформою. Попри задекларовану відкритість електронної демократії, технічна архітектура більшості українських платформ участі залишається закритою для громадського аудиту. Зокрема, користувачі, дослідники та навіть органи місцевого самоврядування не мають повноцінного доступу до логів API – журналів запитів і відповідей, що фіксують усі дії в системі. У результаті платформи стають «чорними скриньками»: громадянин подає звернення, але не знає, чи було воно відкрито, ким, коли, як оброблено і чи не проігноровано цілковито. Така відсутність цифрової підзвітності є не просто прогалиною в управлінні – вона створює сприятливі умови для саботажу участі, який складно зафіксувати інструментально.

Для вирішення цієї проблеми пропонується

запровадити обов'язкову практику публічного агрегованого аудиту логів активності. Це може включати статистику обробки звернень (частку відповідей, час реагування, повторні запити, шаблонність реакцій), а також створення нормативно визначеного протоколу доступу для зовнішніх аналітиків. Ефективність механізмів відкритого логування можуть засвідчити багато урядових платформ – наприклад, Decidim у Барселоні [1]. Відома платформа німецької Піратської партії LiquidFeedback [7] та платформа SKAN [8], яка використовується урядами США, Великої Британії, Швейцарії, Канади тощо, теж оснащені таким механізмом. Ці приклади демонструють, що відкритий доступ до API та логів активності є важливим елементом прозорості та підзвітності в електронній демократії. Він дозволяє здійснювати незалежний аудит, аналіз ефективності інструментів участі та виявляти можливі випадки

саботажу або неефективного використання цифрових платформ. У контексті української моделі електронної демократії впровадження такого механізму – це не просто технічне вдосконалення, це запобіжник від знецінення цифрової участі та умовна межа між формальністю й реальним впливом на процеси управління.

Водночас саме відсутність таких практик – прозорого логування, своєчасного реагування, публічного зворотного зв'язку – може виступати діагностичним маркером прихованого опору, виявити який покликаний індекс саботажу електронної демократії.

ІСеД розраховується як зважений показник, що агрегує вісім ключових індикаторів саботажу (табл. 1); кожен індикатор оцінюється за чотирибальною шкалою (0–3) залежно від інтенсивності прояву порушення та має ваговий коефіцієнт.

Таблиця 1

Формалізація індексу саботажу електронної демократії (ІСеД)

№	Індикатор s_i	Критерій	Шкала (0–3)	Джерело перевірки
1	Ігнорування електронних петицій	Відсутність відповіді при досягнутому кворумі або відповідь через >30 днів	0–3	API петицій, архів сесій
2	Формалізм зворотного зв'язку	Відписки без змісту на кшталт: «взято до відома»	0–3	PDF-відповіді
3	Маніпулятивне інформування	Інформування без можливості взаємодії або коментування	0–3	Контент-аналіз
4	Технічна недоступність	Даунтайм платформи >72 год/міс. без офіційного повідомлення	0–3	CERT-UA, моніторинг доступності
5	Фіктивна участь	Проведення консультацій без публікації результатів	0–3	Портали консультацій
6	Регламентні бар'єри	Завищені пороги підписів, стилі строки тощо	0–3	Місцеві регламенти
7	Односторонні канали	Комунікація лише у форматі push без фідбеку	0–3	Аналіз Telegram-каналів ОМС
8	Ігнорування криз	Відсутність цифрового каналу інформування в екстрених ситуаціях	0–3	Протоколи ІЦЗ, архів повідомлень

Джерело: авторське напрацювання

Формула розрахунку ІСеД виглядає так:

$$ІСеД = \frac{\sum_{i=1}^n w_i s_i}{3 \sum_{i=1}^n w_i} \quad (1)$$

де:

- s_i – бал індикатора i (від 0 до 3),
- w_i – вага індикатора i ,
- n – загальна кількість індикаторів (у нашій моделі – 8),
- 3 – максимальне значення шкали, що забезпечує нормалізацію індексу до діапазону [0; 1].

Градація ІСеД:

- 0–0,24 – низький рівень спротиву (зелена зона);
- 0,25–0,49 – помірний спротив (жовта зона);
- 0,50–0,74 – системна опірність (помаранчева зона);
- 0,75–1,00 – інституційний саботаж (червона зона), що потребує реагування.

Для практичного застосування індексу саботажу електронної демократії (ІСеД) пропонується процедура його впровадження в чотири етапи, що дозволяє не лише зафіксувати наявність інституційного спротиву, а й перетворити його на предмет публічного моніторингу та управлінського реагування.

Першим кроком є аудит API-логів, що передбачає систематичний збір метаданих про те, як органи місцевого самоврядування (ОМС) виконують або ігнорують вимоги цифрової участі – зокрема, щодо електронних петицій, відкритого бюджету та публікацій у форматі відкритих даних. Це дозволяє сформулювати об'єктивну

порівняльну базу, позбавлену суб'єктивних оцінок чи політичних упереджень.

Другим етапом є типологізація виявлених порушень за трьома категоріями:

- 1) зволікання – перевищення допустимого терміну реагування на петиції та звернення;
- 2) приховання – вилучення або навмисна неpubлікація даних;
- 3) формалізм – відповіді, які не містять жодного зобов'язання чи фактичного реагування.

Такий поділ дозволяє перейти до вимірюваної структури саботажу.

Третій крок – це нормалізація і балансування самого індексу. Значення 0 відповідає зразковому виконанню принципів прозорості й залучення, тоді як 1 свідчить про системний саботаж. Запроваджується контрольна межа: ми пропонуємо при значенні ІСеД понад 0,40 автоматично надсилати інформацію до Мінцифри як сигнал для моніторингу цифрової доброчесності.

Результати перевірки можуть стати основою для управлінських висновків, зокрема в частині:

- тимчасового обмеження доступу до державного співфінансування (наприклад, з коштів ДФРР або субвенцій на розвиток інфраструктури);
- виключення громади з пріоритетних грантових програм міжнародних донорів (UNDP, GIZ, USAID) до моменту підтвердження виправлення практик;
- публічного позначення громади як «зони ризику саботажу» на національних платформах відкритих даних;
- зобов'язання щодо оновлення локального регламенту цифрової участі під наглядом модератора від профільного органу влади.

Зі свого боку, для громад із зеленим рівнем індексу (< 0,25) можливе позитивне стимулювання – наприклад, преміальна підтримка у вигляді спрощеного доступу до інноваційних цифрових програм, включення до пілотних проектів з електронного делегування та пріоритет у конкурсах з відкритого врядування.

На четвертому етапі передбачається публічне ранжування громад та областей на основі ІСеД. Разом з індексом оприлюднюються ключові управлінські показники (KPI) відповідальних посадових осіб, що не лише забезпечує прозорість, а й формує механізм репутаційного впливу та управлінського стимулювання – як у вигляді преміювання за відкритість, так і у формі санкцій за системне ігнорування.

Взагалі, ми пропонуємо додати індекс саботажу ЕД до KPI для голів громад та керівників цифрових підрозділів, а також до моніторингових дашбордів Мінцифри, тому що він може стати ваговою складовою оцінки цифрової спроможності регіонів. На стратегічному рівні ІСеД може бути закріплений як національний індикатор цифрової доброчесності органів місцевого самоврядування у сфері підтримки електронної участі громадян. Його застосування в межах реалізації Концепції розвитку електронної демократії передбачає щорічну верифікацію рівня відкритості та підзвітності ОМС через незалежний аудит.

На відміну від формальних звітів про реалізацію петицій, партисипаторних бюджетів чи інших інструментів електронної участі, які відображають лише декларативну сторону процесу, індекс саботажу електронної демократії (ІСеД) дозволяє побачити приховану частину взаємодії – ті механізми, що працюють не на забезпечення участі, а на її нівелювання. Звіти здебільшого фіксують кількісні показники: скільки звернень надійшло, скільки з них оброблено, скільки визнано неприйнятними. Водночас ІСеД спрямований на виявлення неочевидних, але системних практик імітації, саботажу та адміністрування «для звіту», а не для громадянина. Ідеться про шаблонні відписки, затягування строків без пояснень, ігнорування зворотного зв'язку, тимчасове вимкнення інструментів у «незручні» моменти, або повне знецінення цифрової участі через відсутність прозорості та підзвітності. У цьому сенсі ІСеД – не просто аналітичний інструмент, а спроба надати громадянам та інституціям спосіб виявляти неуспішність електронної демократії на її ранніх стадіях. Це індикатор прихованої опірності змінам і водночас потенційний засіб публічного контролю за тим, щоб «відкритість» не залишалась лише гаслом.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що попри формальну інституціалізацію цифрових інструментів участі, в багатьох українських громадах досі фіксується адміністративна інертність – прихована опірність, імітація зворотного зв'язку, ігнорування запитів. У таких умовах індекс саботажу електронної демократії (ІСеД) постає як необхідний інструмент аналітичного моніторингу, що дозволяє ідентифікувати критичні зони та ініціювати політичні зміни. Його аналітична цінність як евристичного інструменту передусім полягає в тому, що ІСеД дозволяє перевести розпорошені скарги та інтуїтивні оцінки саботажу у вимірювану аналітичну площину. Його структура охоплює як явні прояви бездіяльності (відсутність відповідей, низька реактивність), так і опосередковані індикатори – наприклад, шаблонність або надмірна формалізація зворотного зв'язку.

Перспективне використання ІСеД у щорічному незалежному аудиті цифрової доброчесності ОМС дозволить перейти від декларацій до підзвітних стандартів. Крім того, такий індикатор може бути інтегрований у рейтинг прозорості, конкурентні відбори на гранти, моніторинг реалізації національних стратегій. Ключовою технічною передумовою валідності ІСеД є запровадження механізмів відкритого логування. Без доступу до API та історії дій платформа лишається непрозорою, а оцінка саботажу – лише припущенням. Тому публічний аудит логів має бути нормативно врегульований.

Загалом індекс саботажу має вагомий потенціал у справі розвитку електронної демократії в Україні. Це не просто інструмент критики влади, а механізм зворотного зв'язку, що посилює громадянську довіру та цифрову підзвітність, і його впровадження сприятиме еволюції електронної демократії від формальних декларацій до реального впливу громадян на ухвалення рішень.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. В., Шаталов С. О. Електронна демократія та цифрова держава як інструменти громадянського суспільства в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. 15. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-02-04>
2. Annual Report 2023–2024 / CDTO Campus. URL: https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/CDTO-Campus_Annual-Report_2023-2024.pdf
3. Громадянське суспільство України в умовах війни : звіт соціологічного дослідження / КМІС; УНЦПД; ЦЕДЕМ. Київ, 2024. 168 с. URL: https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/CDTO-Campus_Annual-Report_2023-2024.pdf
4. Смелянова А., Приходько Х. Рівень залученості громадськості до прийняття рішень : аналіз результатів опитування представників громадського суспільства та органів місцевого самоврядування. Київ : ЦПІ, 2024. 7 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1BYGFvYk4c9BT9l0zYGMvd1fRJZIo7dMO/view>
5. Strengthening Centres of Government in Fragile and Conflict-Affected Settings : Practice Note / UNDP. One United Nations Plaza, New York, 2025. 82 с.
6. Decidim.barcelona. URL: <https://www.decidim.barcelona/api/docs>
7. Liquidfeedback. URL: <https://liquidfeedback.com/en/open-source.html>
8. CKAN. URL: <https://ckan.org/>

References:

1. Antonova O.V., & Shatalov S.O. (2025). Elektronna demokratiia ta tsyfrova derzhava yak instrumenty hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Electronic democracy and the digital state as tools of civil society in Ukraine]. Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia – Problems of Modern Transformations. Series: Law, Public Governance and Administration, 15. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-02-04>
2. CDTO Campus. (2025). Annual Report 2023–2024. https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/CDTO-Campus_Annual-Report_2023-2024.pdf
3. Kyiv International Institute of Sociology (KIIS), Ukrainian Center for Independent Political Research (UCIPR), & Centre for Democracy and Rule of Law (CEDEM). (2024). Hromadianske suspilstvo Ukrainy v umovakh viiny: Zvit sotsiolohichnoho doslidzhennia [Civil society of Ukraine during wartime: Sociological research report]. Kyiv. https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2025/01/CDTO-Campus_Annual-Report_2023-2024.pdf
4. Yemelianova A., & Prykhodko Kh. (2024). Riven zaluchenosti hromadskosti do pryiniattia rishen: Analiz rezultatov opytuvannia predstavnykiv hromadskoho suspilstva ta orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Level of public involvement in decision-making: Analysis of survey results among civil society and local self-government]. Kyiv: Tsentrum rozvytku innovatsii (TsRI). <https://drive.google.com/file/d/1BYGFvYk4c9BT9l0zYGMvd1fRJZIo7dMO/view>
5. United Nations Development Programme (UNDP). (2025). Strengthening Centres of Government in Fragile and Conflict-Affected Settings: Practice Note. New York: UNDP.
6. Ajuntament de Barcelona. (n.d.). Decidim.Barcelona API documentation. <https://www.decidim.barcelona/api/docs>
7. Interaktive Demokratie e.V. (n.d.). LiquidFeedback open source project. <https://liquidfeedback.com/en/open-source.html>
8. Open Knowledge Foundation. (n.d.). CKAN: The open source data portal software. <https://ckan.org/>